

УДК 62:7.05

Т.А. КОРНІЄНКО (викладач кафедри філософії)
Запорізький національний технічний університет, Запоріжжя
e-mail: New-paint@mail.ru

ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМВІДНОСИН «ЛЮДИНА-ДИЗАЙН-МІСТО» ЯК УМОВИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЇЇ РОДОВОЇ СУТНОСТІ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Дається аналіз формування взаємовідносин «людина-дизайн-місто», в контексті якого обґрунтовується актуальність вивчення проблеми предметно-просторового середовища методами дизайну; визначаються умови досягнення комфортного проживання людини та досягнення його методами дизайну; розкриваються напрями підвищення ефективності оздоровлення сучасного міста для гуманістичної самореалізації особистості і духовного очищення у межах виготовлення дизайнерського продукту, а, отже, реалізації родової суті людини; визначається розуміння культурного організму міста як діалектичного протиріччя між особистістю і суспільством, що означає саморозгортання соціального життя через дизайн і удосконалення його методами дизайну.

***Ключові слова:** взаємовідносини «людина-дизайн-місто», постіндустріальне суспільство дизайн міста, предметно-просторове середовище, комфортне проживання людини, культурний організм, гуманістична самореалізація особистості, родова сутність людини*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Сьогодні у зв'язку з переходом індустріального суспільства у постіндустріальне ситуація кардинально змінилася. Сучасна постіндустріальна цивілізація в контексті формування нових підходів до дизайну міста висуває на передній план «людський фактор»: підвищення якості життя, зростання виробництва нематеріальних форм багатства і послуг, екологізацію соціально-економічного розвитку і новий тип взаємовідносин людини з природою як органічною частиною загальної системи «людина-суспільство-природа». Не випадково у таких умовах формується концепція «людини третього тисячоліття», так як розвиток людини відбувається на новому технічному рівні і людина не протиставляється оточуючій його природі, а розглядається у тісному взаємозв'язку з природою, що сприяє формуванню екологічно ефективного урбосередовища на рівні міського соціуму. Система ціннісних орієнтирів, що формується на постіндустріальному суспільстві, відбувається на фоні «розумних об'єктів», які в значній мірі змінюють уявлення людини про комфортність середовища проживання людини. А це, у свою чергу, ставить перед дизайнерами якісно нові задачі в організації предметно-просторового «ансамблевого типу урбосередовища як нової хвилі синкретизму», в основі якої ергодизайнерські виміри людського буття. [1, 268].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на яку спирається автор

Ергодизайнерський підхід до дослідження й вирішення вищезначених проблем виводить науковий евристичний пошук за межі вузькоспеціалізованих дизайнерських проблем, забезпечуючи досліднику широкий діапазон діяльності. Синтез архітектури, дизайну й ергономіки відбувається на різних масштабних рівнях, межі яких, як правило, розмиті. Тому формування дизайну відкритих просторів, особливо в умовах сучасного урбосередовища, та виявлення наукових теоретичних принципів, прийомів і підходів до такої організації, є однією з актуальних задач пізнання дизайну сучасного міста. Пошук розумного, художньо обміркованого компромісу між історичною формою й сучасним змістом дизайну міста, діяльнісна позиція в її удосконаленні особистості вносять динаміку в еволюційний процес протікання процесів міського життя. В теоріях дизайну міста існує велика кількість теорій, що розкривають дизайн як потенційно багатовимірну, складну, відкриту, динамічну систему. Взаємодія людини, дизайну і міста розкриває: 1) сукупність середовищних міських об'єктів, необхідних для функціонально-естетичної організації середовища, реалізації в ньому образу життя і поведінки міського населення; 2) «медіадизайн», що характеризує цільову підготовку спеціалістів, які володіють процесами формування складних щодо функціональності інформаційних ресурсів (Інтернет-ресурс, мультимедійна інформаційна система); 3) вербальний дизайн, що представляє собою завершальний продукт мисленнево сформульованої проблеми, що являє собою унікальну по своїй тактиці пропозицію (концептуальний дизайн міста, нон-дизайн міста, дизайн-концепція міста, дизайн-програма міста). Але важливо, щоб в цих процесах було знайдено місце людині, всі проблеми вирішувалися для людини і заради людини і були збережені і розвинуті всі елементи стійкого розвитку середовища. Саме тому дизайнери і звертаються до історично сформованого образу, іміджу, статусу дизайну міста в пошуках стійких, стабільних компонентів міської структури як єдиного соціального і культурного організму [2]. Необхідно визначити ту сукупність просторово-планувальних елементів міської структури, яка не підлягає зміні як необхідна гарантія спадковості розвитку. Ціннісні елементи історико-культурної спадковості та природні атрибути міста (акваторії, гори, відкриті озеленені простори) являються стійкими компонентами міської структури і мають вплив на розвиток особистості. Тому головна характерна особливість сучасного наукового пошуку особливостей дизайну міста - це «олюднення міста», в контексті якого центр міста співставляється з серцем, а транспортна структура міста – з кровоносною системою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемна ситуація

Аналіз засвідчив, що до сих пір відсутнє системне наукове дослідження морфології, еволюції, виразності внутрішнього середовища історичних кварталів у сукупності архітектурних і дизайнерських

компонентів та елементів і т.п. Не вивчені особливості композиційної організації й сприйняття внутріквартальних просторів. Відсутня методика оцінки й реконструкції масових об'єктів містобудівної спадщини, як двірські простори. Не розроблені рекомендації використання сучасних дизайнерських засобів, колористики, дизайну, упорядкування, освітлення, декоративного мистецтва в умовах історично щільної забудови міста та місця і ролі людини у цих процесах. У ході вироблення наукових підходів до взаємодії людини -дизайну-міста встановлено, а практикою підтверджено важливе значення таких компонентів просторового середовища, як сукупність елементів матеріального оточення людиною міського простору, що містяться у малих дизайнерських формах й елементах облаштування міста, що доповнюють макроструктуру міського утворення, його дизайнерську субстанцію й створюють свого роду екзистенційний вимір дизайну міста.

Мета статті – сформувані теоретичні підстави формування взаємовідносин «людина-дизайн-місто» як умови гуманістичної самореалізації особистості та реалізації її родової сутності, що є однією з самих найсучасніших постнекласичної науки.

Дана мета реалізується в наступних задачах:

- дати аналіз формування взаємовідносин «людина-дизайн-місто», в контексті якого обґрунтовується актуальність вивчення проблеми предметно-просторового середовища міста методами і підходами до розуміння сутності дизайну у соціально-філософських вимірах;

- визначити умови досягнення комфортного проживання людини у контексті взаємодії «людина-дизайн-міста» з метою пошуків ефективності оздоровлення сучасного міста для гуманістичної самореалізації особистості, духовного оздоровлення, реалізації родової суті людини;

- обґрунтувати сучасне розуміння культурного організму міста як діалектичного протиріччя між особистістю і суспільством, що направлене на удосконалення взаємодії «людина-дизайн-місто» завдяки саморозгортанню міського буття через дизайн і удосконалення сутнісних рис людини в дизайнерській діяльності та реалізації його родової сутності.

Обговорення проблеми

Стан вивчення проблеми взаємодії людини-дизайну-міста на рівні формування міського урбосередовища методами дизайну, розширення сфери професійних устремлінь культури міського дизайну і зацікавленість в формуванні урбанізованого соціуму методами дизайну визначають актуальність даного дослідження. Життя людини у міському соціумі протікає у певному середовищі проживання, тобто у взаємодії з природою даної місцевості. Особливості взаємодії людини і оточуючого світу сьогодні визначаються перш за все різними видами і формами взаємодії «першої» (природної) природи – городянина з «другою» (штучною) природою – міським середовищем. Сучасна людина - це не просто частина природи, а її органічний елемент, який взаємодіє з іншими елементами і частинами, які

складають діалектичну й суперечливу єдність, цілісність, а звідси необхідність прямого і зворотного зв'язку між городянином та штучним середовищем. Проте одна тільки дизайнотектоніка міста не може забезпечити повноцінну медіативність («середовищність») міста, а головним у цьому контексті є взаємозв'язок людини і дизайну міста, людини і природи, людини і людини, що формуються на рівні даної тріади [3].

Взаємодія «людина-дизайн-місто» - це формування гармонійного предметно-просторового середовища з націленістю на те, щоб сучасний дизайн оточив людину світом зручних знарядь праці, предметів побуту, приніс з собою «розумні речі», які володіють певним рівнем інтелекту та інтерактивністю, здатністю реагувати на поведінку людини, майже до змін її емоційного стану. Дизайн постіндустріального суспільства виходить далеко за межі проектоформованого образу міського середовища, в центрі якого людина і все створене для людини, і на новій основі дизайнерських знань сприяє утвердженню нової парадигми «цілісної картини» образу міста. Такий підхід направлений на виділення різних складових комфорту дизайну міста сучасного типу: 1) функціонально-технічні; 2) психо-фізіологічні; 3) емоційно-естетичні. Перші визначаються функціональними процесами, які протікають у певному об'єкті, і пов'язані з технологією діяльності і поведінки людини; психо-фізіологічні пов'язані з біофізичними проявами організму людини та ергономікою; останні відображають певні естетичні зв'язки між людиною і природою як частиною загальних екологічних зв'язків, але всі вони повинні бути поєднані в один цілісний дизайнерський підхід [4].

Взаємодія «людина-дизайн-місто» відображає певні естетичні зв'язки між людиною і природою як частиною загальних екологічних зв'язків. У процесі розвитку дизайнотектоніки міста відбуваються кардинальні зміни, які сприяють перетворенню індустріального дизайну у «постіндустріальний», відрізняючись від раннього функціонального (індустріального) дизайну, і зближуються з декоративно-прикладним мистецтвом. Дизайн міста у XXI столітті – це дизайн інтеграції напівфункціональних мистецтв з антропотектонічною морфологією і персоніфікованим відношення до об'єктів дизайну, які не можуть функціонувати поза синхронізації особистості у постіндустріальному дизайнерському оточенні.

Знаходячись під їх впливом і впливаючи на людину, дизайн постіндустріального типу вступає з ними в контакт і створює нові форми проектно-художнього та естетичного синтезу. Дизайн постіндустріального типу, з яким стикається сучасна людина, формує предметно-просторове середовище людини в цілому, і не тільки у переносному (філософському) розумінні, але і в прямому значенні цих слів. Сучасні процеси з дизайном свідчать про активне і широкомасштабне його впровадження у просторове середовище людини і міста, яке ще носить спонтанний характер, проте викликає необхідність пошуку механізмів управління цими процесами у комплексі з вирішенням задач архітектурно-художньої і планувальної

організації просторової структури міста. Вирішенню цих задач допомагає ергоцентризм, що відображає специфіку сучасного постіндустріального дизайну і ролі, яка у ньому відводиться людині та формуванню високо комфортного предметно-просторового середовища, в який занурена сучасна людина. У сучасному постіндустріальному суспільстві вперше людина (споживач), дизайн (предмет) і місто (простір) розглядаються як складові і взаємодоповнюючі компоненти єдиної тріади «людина-дизайн-місто», що сприяє формуванню естетично-аксіологічного виміру взаємодії «людина-дизайн-місто», в основі яких дух, духовність, краса і гармонія.

Саме в умовах постіндустріального суспільства на передній план взаємодії «людина-дизайн-місто» виходять категорії духу, духовності, краси і гармонії, які повинні об'єднати тріаду (людина-дизайн-місто) в одне єдине ціле. Людина є лише як носієм духу, краси і гармонії, долає ущербність свого «Я» і світу, виражаючи протест проти сірого і буденного буття. Дух констатує особистість як просвітлення і перетворення біологічного індивідуума на особистість, незалежного від природного начала [5]. Особистість в умовах формування взаємовідносин між собою, дизайном і містом ідеалізує міське та індивідуальне життя, формує ідеальні цінності, під якими розуміє дизайнерські предмети і вироби, піднімається до того, що вище людини. І тільки тоді людина у вирі міського буття не втрачає себе, не губиться у просторі міста, не зникає, а реалізує себе і самостверджується у своїй цілісності. Саме дух приводить індивіда до вічного, в основі якого осягнення вічних цінностей і вивільнення людини від тягара повсякденності. Згідно з Г.В.Ф.Гегелем, дух спочатку пробуджується спочатку у вигляді слова, мови, мовлення, а потім самосвідомості і діяльності як найвищої форми буття. Функціонально-емоційно-естетична наповненість, що забезпечується засобами дизайну у постіндустріальну епоху, є необхідною умовою організації людиновимірного, антропономного середовища. Для аналізу останнього характерними принципами виступають базові принципи дизайн-організації міського середовищного об'єкта: 1) ціленаправленість; 2) гуманістичність; 3) психологічність; 4) емотивність; 5) емоестетичність; 6) емерджентність; 7) гармонійність, які дозволяють враховувати потреби людини-громадянина завдяки методам розвитку міського дизайну. Саме ці принципи допомагають осягнути взаємодію людини - дизайну- суспільства як формування активно-творчого ставлення людини до облаштування предметно-просторового середовища і міста, і помешкання. Згідно з Е.Фроммом, модус буття має своїми передумовами незалежність, свободу й наявність критичного розуму [6]. Його основна характерна риса – активність у розумінні не зовнішньої активності, зайнятості, а внутрішньої активності, продуктивного використання власних людських потенцій. Бути активним означає дати виявитися особистим здібностям, таланту, всьому багатству людських обдарувань. Згідно з принципом буття, багатство людини вимірюється тим, що людина створила у світі, привнесла в нього, що характеризується багатством продуктивних взаємин зі світом [7]. Міське

буття реалізується у різноманітних формах: рефлексивність, трансцендентність, інтенціональність.

Через предметно-практичну діяльність, у нашому розумінні дизайнерську, людина істотно змінює місто засобами дизайнерської діяльності, творить «штучну» дизайнерську природу, формує свій духовний дизайнерський світ, конструює різноманітні дизайнерські форми перетворення світу. Через категорію дизайнерського міського буття світ уявляється людині як дійсність, єдність природи і людини, матеріального і духовного, об'єктивного і суб'єктивного. Пошуки єдності «людини-дизайну-міста» в реальності ставлять людину перед фундаментальною проблемою пошуків субстанціонального змісту духовного опанування безмежного буття суб'єктом [7]. Різноманітність шляхів нової буттєвої дизайнерської реальності – метафізики дизайну міста - породжують становлення буттєвої основи вселюдського (всезагального), що переломлюється в його онтологічному і аксіологічному змістах, виходячи з нетотожного як системоутворювальної основи розвитку сучасного міста. Можливо, що дизайн міста як єдине ціле підходить сьогодні до формування нової трансцендентності, так як не існує однозначно і єдиного шляху до нового спільного «родового життя». Дизайн міста змінюється і кількісно, і якісно, виступає синтезом тілесного і духовного, переходом від «механістичної солідарності» (Е. Дюркгейм), що знеособлює і обайдужнює людину, до появи «органічної солідарності», яка веде до розквіту талантів, національних способів виявлення буттєвих засад дизайну міста. Справжню цілісність дизайну міста задає тип духовності міста і особистості, і в цьому розумінні духовне життя – це найвища цінність, а економічна і політична система - це «провідні ремні». Цілісність соціальної взаємодії людини-дизайну-міста потребує гармонійного вирішення економічних, політичних, культурно-духовних проблем міста. Виживання міста як єдиного цілого є можливим лише за умови протистояння негативним явищам в природі, соціумі, людині; подолання відчуження, перетворення всього суцього на засіб цивілізованого існування [8].

Використання концепцій і принципів для аналізу взаємодії «людини-дизайну- міста» В. Вернадського, К. Поппера, Тейяр де Шардена відкриває нові можливості становлення ноосферного формування дизайнерської концепції як основи становлення дизайну міста як єдиного соціального, культурного і духовного організму, що допомагає закласти основи ноосферного дизайнерського світосприймання, в якому час від часу буде зростати роль людини як перетворювача світу по законам коеволюції. Ноосфера – це той новий еволюційний стан біосфери, при якому розумна діяльність людини стає вирішальним фактором її розвитку. Не випадково В.І.Вернадський розробив учення про ноосферу як якісно нову форму організованості, що виникла при взаємодії людини, природи, суспільства. Для ноосферної концепції міста характерним є взаємозв'язок законів природи з законами мислення і соціально-економічними законами розвитку певного соціуму. Ці закони втілюються у людській діяльності (у нашому

Корнієнко Т.А., 2013

випадку дизайнерській), яка є визначальним фактором розвитку і яку можна порівняти по силі впливу на природні процеси [9].

Отже, саморегуляція міста в контексті ноосферної парадигми є невід'ємною стороною процесу самостановлення його соціального організму і є найбільш складним видом вертикальної взаємодії суб'єктів або соціальних структур між собою; упорядкуванням дизайнерських процесів засобами активної перетворюючої діяльності. Адже, місто як єдиний і цілісний культурний організм складається із безлічі частин (економічної, політичної, воєнної, релігійної тощо), кожна з яких може існувати тільки в рамках цілісності, в контексті яких кожна частина виконує свої специфічні функції, які означають задоволення певної потреби. Нині значно актуалізується необхідність пояснення біфуркаційного характеру сучасних культурних процесів у місті, пошуку відповіді, яка знаходиться в докорінній зміні економічних, соціальних і політичних факторів, переході міста в інформаційну фазу свого розвитку [10].

Це сприяло вирішенню дизайнерських проблем взаємодії «людина-дизайн-місто» на макрорівні завдяки формуванню синергетичного підходу до суспільного життя, цілісного розуміння соціального організму міста. Завдяки «архетипам» міста став здійснюватися смисловий зв'язок епох, культур і цивілізацій, підтримуватися духовна цілісність соціуму і особистості, створюватися феномен тієї «колективної душі» міста, в яку занурена кожна людина. Орієнтація особистості на духовність передбачає виділення її із натовпу, формування певної міри рефлексії, зверненої всередину самої себе, осмислення всього того, що відбувається навколо неї; це орієнтація на високий ступінь свідомості і самосвідомості особистості. Доля сучасного міста залежить від вільної і творчої самореалізації людини, яка співпричасна до становлення міста як цілісної ноосфери. В основі духовності дизайну міста має лежати реалізація мудрості, орієнтованої на формування творчості, справедливості, істини, краси, добра. Саме гуманістичний підхід до формування взаємодії «людина-дизайн-місто» реалізується в контексті поліфонії індивідуальностей, визнанні святості, орієнтованої на благо.

Важливими формами взаємодії «дизайнерської духовності» є звичаї, традиції, що регулюють форми спілкування і самовираження, державно-правові норми, мова, засоби комунікації. Актуальним є формування культури праці, дизайнерської культури, культури побуту, культури мікросередовища, культури спілкування. Тільки долаючи відчужену сутність у місті, людина здатна направити всі свої сили на процес свого удосконалення, реалізацію себе як особистості в дизайні, здійснюючи і самопродукуючи себе, свій само-вибір, що сприяє злитися з творчими основами буття, як природного, так і дизайнерського. Шлях оздоровлення сучасного міста в дизайні і через дизайн – в автентичності його буттєвих засад для самої людини, гуманістичній самореалізації, духовного оновлення і очищення у межах виготовлення дизайнерського продукту, а, отже,

реалізації родової суті людини, одночасного спряження культурних і моральних смислів як основ консолідації міської спільноти, долаючи антиномічність здійснення і самореалізації особистості у кризовому міському соціумі [11].

Цілісність дизайну міста, що формується завдяки взаємодії «людина-дизайн-місто», складає не тільки форма явищ і "структур", які є рушійними силами, носіями каузальності. Цілісність міста в його дизайнерському вираженні ансамблю - це завершеність і тотальність, яка розкриває взаємодію всіх складових дизайну міста і місця в ньому людини. Тому людина в контексті реалізації концепції дизайну міста діє як динамічна цілісність і динамічна упорядкованість цілого; в переносному смислі всі її складові системи допомагають людині гнучко адаптуватися і діяти в лабіринтах міста, тому що місто – це люди, середовище, можливості, місце проживання, будинок (житло). Людина, створюючи штучне дизайнерське середовище і міста, і своєї оселі, сприймає його як природне для нього та організоване за законами людського сприйняття ціле, як чуттєво-адекватне людині середовище повсякденності. Це предметно-просторове оточення, яке взаємодіє з міською спільнотою (населенням), не тільки формуючись під його впливом, але й впливаючи на формування самопочуття людини та її поведінки. Городянин – це та парадигма існування у місті, яка у повній мірі являється продуктом урбосередовища, а це середовище – постійно плінний результат життєдіяльності жителя міста. Місто – це багатовимірне соціально-середовищне і просторово-особистісне утворення як самореалізація дизайнерських проєктів і специфічний вид творчості, в контексті якого людина розглядається у сукупності функціональних, культурних та естетичних взаємовідносин, що формують систему «людина – предмет – середовище – місто - природа» [12].

Аналіз взаємовідносин «людина-дизайн-місто» в умовах формування гармонійного предметно-просторового середовища свідчить, що дизайн міста - це той безпосередній світ, в якому людина виступає носієм всієї системи зв'язків і відносин, в яких людина реалізує свою іманентну сутність. Місто являє собою в основному форму інтеграції індивідів в їх єдності з містом, що виконує регулятивну функцію. Як інтегративне ціле, місто виступає як суб'єктивне буття людської сутності. Реалізуючи взаємодію «людина-дизайн-місто», людина виступає як: 1) суб'єкт і носій життєвих потреб людей і способів їх задоволення; 2) як суб'єкт і носій суспільного виробництва та способів їх здійснення; 3) як суб'єкт і носій виробничих і інших форм суспільних відносин; 4) як суб'єкт і носій суспільної свідомості; 5) як суб'єкт і носій свободи і творчої діяльності. Місто виступає в якості суб'єкта соціальної діяльності і являє собою відносно самостійну цілісність. На кожному конкретному відрізку часу місто являє собою конкретно історичну і зумовлену форму, яка наповнюється конкретним змістом. Соціальність - це взаємозумовленість життя людей процесами і результатами їх індивідуальної дизайнерської діяльності. Місто виявляється, особливою системою, в яку включається і в

якій соціалізуються індивіди. В суспільних зв'язках розкриваються їх залежності, від руху індивідуальних сил і здібностей залежить розвиток міста як єдиного культурного і соціального цілого, в яке включені індивіди. Увага до внутрішнього світу людини, потреба професійного дослідження афективних категорій дизайну, що визначають характер взаємовідносин суб'єкта і об'єкта в дизайні, зумовлюють необхідність використання відповідних принципів структуроутворення середовищних об'єктів, зокрема урбанізованого середовища (урбосередовища) як цілеспрямовано створеного штучного середовища сучасного міста. Причиною нереалізованості антропономного підходу являється апріорна переконаність у тому, що все необхідне може бути забезпечене утилітарно-ергономічними та дидактико-естетичними властивостями і якостями елементів, що формують середовище, проте поняття «людський вимір» більше, чим простий вимір його анатомо-фізіологічних та інженерно-психологічних явищ. Саме орієнтація на психологічний «апарат» людини та його «продукт» - емоції – може сформувати дійсно людський вимір [13].

Як свідчить аналіз, і сам дизайн виник як соціально-культурне «замовлення» на актуалізацію ролі емоційно-людського начала, особливо у сучасному урбанізованому середовищі. Тому і твори дизайну повинні бути дійсно людиновимірними тільки у випадку їх психоемоційної «ємності» і повноцінності. Афективне начало, яке враховується з метою забезпечення благоприємних контактів людини і середовища, являється одним з найбільш сильних стимуляторів діяльності і фактором середоутворення. Активізація середовищної діяльності людини у всіх її відношеннях, у тому числі і на емоційному рівні, передбачає перехід предметно-просторового середовища від функціонально-прагматичного до емоційно-комунікативного, і від останнього – до естетично-художнього. Оцінка композиції в дизайні міста в процесі проектування аналізується з позицій виразності, логічної завершеності і естетичної доцільності форми, з погляду її існування в контексті культурної ситуації міста. Засоби і прийоми композиції в дизайні середовища - пропорційність, симетрія і асиметрія, масштабність, ритмічна організація, тектоніка, нюанс, тотожність, контраст - поєднуються із сьогоднішнім трактуванням засобів формування дизайн - продукції - комбінаторика, інсталяція, монтаж та ін. Слід зазначити, що в дизайні, як і в інших галузях художньої творчості, композиція складає активний початок акту формоутворення, що «нав'язує» городянину тлумачення естетичного змісту» [14, С.51].

Взаємовідносини «людина-дизайн-місто» в умовах формування гармонійного предметно-просторового середовища виходять на гармонію середовища, яке означає стан, властивий цілісній людині у її взаємодії із зовнішнім світом. На відміну від розповсюдженого трактування гармонії тільки як стану душі чи духу, що оформилося в основному в естетико-художній рефлексії дизайну, сприйняття витворів якого, поряд з образністю, передбачає предметність, а поряд з естетичністю – функціональність,

необхідну для врахування тілесної, фізичної, психологічної сторони цього процесу. Японський теоретик дизайну К.Екуан говорить про те, що дизайн повинен приносити радість, підкреслюючи цим необхідність екологічного відношення до людини. Дизайн міста, як мінімум не повинен руйнувати людину – не тільки тіло, але й психіку, емоції, культуру, духовність, історію. К.Екуан визначає радість як головну задачу, яку повинен переслідувати дизайнер, радість від взаємодії з предметом при такому підході стає навіть істотним критерієм якісного дизайну, чим комфорт, визначає цілі культурного розвитку, основні принципи, методи і засоби регулювання культурних процесів у сучасному суспільстві. Світ дизайнерської культури ускладнився і розширився, людині стали підвладні небачені раніше види енергії. Породжені людиною техніка і технології вирішальним чином визначають умови людського існування, змінюючи ландшафт і клімат. Створюються нові види мистецтва. Зовсім не випадково сучасну західну цивілізацію іменують техногенною, тобто породженою технікою, вирішальним чином залежною від технологічного базису, умов і способів людської діяльності. Штучне техногенне середовище сучасного дизайну міста з все зростаючим дисбалансом природного і соціального середовища, високим рівнем диференціації соціальних зв'язків і функцій людини у соціумі, з механічним ритмом повсякденного життя створюють не тільки відчуття дискомфорту, але й порушують цілісність існування людини. Життя людини і простір дизайну виступають тільки фрагментом організованого існування в космічному хаосі, в якому кожний окремих крок передбачає перетворюючу діяльність. Цей принцип доведений до абсурду сучасною цивілізацією і привів до викривлення природи, порушення цілісності архаїчних дизайнерських культур, у яких спосіб конструювання світу відповідав би законам природи [15].

Невідповідність законам природи проявляється на двох рівнях: 1) на рівні споживання – як невідповідність предметного світу природі людини; 2) на рівні виробництва предметно-дизайнерського світу – як творча криза проектувальника дизайнерських виробів. У результаті науково-технічної революції виникають і інші проблеми: зростаюча нерівновагомість, дисгармонія між природою-людиною-технікою, в той час як гармонія людини з предметним світом передбачає відповідність внутрішнього світу оточуючій дійсності, сприяє досягненню психологічної конгруентності як основи гармонійного відношення людини до реальності, яка її оточує. Конгруентність – відкритість, чесність, адекватність, такий динамічний стан, у якому людина найбільш є вільною та автентичною у якості самого себе, стан цілісності, адекватності, внутрішньої гармонії, відсутності конфлікту, здатність людини приходити в контакт з власними почуттями. Тому, сформувавши свій власний предметний дизайнерський світ, людина здатна досягнути конгруентності. Проекція конгруентної людини на предметний дизайнерський світ і є досягнення гармонії. Кожний крок людини до гармонії - це трансформація природи дизайнерського світу у дизайнерську культуру міста [16].

Аналіз взаємовідносин «людина-дизайн-місто» в умовах формування гармонійного предметно-просторового середовища свідчать, що система «людина-дизайн-місто» у все більшій мірі повинна формуватися як соціальна цілісність, яка потребує свого естетичного упорядкування і вираження, так як зростаючий хаос оточуючих людину форм і смислів переходить допустимі межі. Проблеми ефективної взаємодії будуть вирішені тоді, коли в основі всіх дизайн-процесів буде повноцінне функціонування, в центрі якого людина, а не її виробничо-технічна функція. Дизайн-програму можна порівняти з генетичним кодом організму, аналогом якої може виступати складний системний дизайнерський об'єкт чи навіть ансамбль, що розвивається у часі і просторі і має темпоральний вимір.

У результаті проведеного аналізу, ми прийшли до висновків, що взаємодія «людина-дизайн-місто» – це формування таких взаємовідносин, в яких людині живеться комфортно, діяльність, у процесі якої здійснюється моделювання гармонійного простору проектного середовища міста та досягнення його естетичних форм. Елементами взаємодії людини у середовищі дизайну міста є споруди і об'єкти торгівельно-побутового, рекламного, інформаційного та іншого призначення, які розміщені на вулицях, площах, дорогах міста, що формують просторово-естетичне середовище міста і призначені для існування людини як цілісної істоти. До елементів взаємодії людини і дизайну міста відносяться конструкції: вуличних меблів (зупинки міського транспорту, телефонні будки, лави); інформаційні (стенди, афішні тумби, таблиці); комунального призначення (ліхтарі, вказівки вулиць); зовнішньої реклами; малих архітектурних та дизайнерських форм; інших елементів благоустрою, що призначені для людини і її самостворення як родової істоти [17].

Взаємовідносини «людина-дизайн-місто» в умовах формування гармонійного предметно-просторового середовища можливо прослідкувати на основі моделювання того соціокультурного простору міста, що передбачає застосування діяльнісної концепції культури, реляційного розуміння дизайнерського простору, визнання активної ролі суб'єкта, конструюючого дійсність. Проте якщо конструювання представляє собою когнітивний процес, аналіз якого можливо вивести з позицій символічного інтеракціонізму, то моделювання дизайну міста – процес духовно-практичний, у результаті якого створюється модель – не тільки як реальний предмет, але й як образ облаштування свого індивідуального, форми і механізми упровадження у життя цих предметів, як система відносин у форматі споживання даної речі. Слід враховувати і те, що в умовах сучасного міста в контакти вступають представники інших культурних світів: різних субкультур, носії різноманітних функцій сучасного міста, споживачі інших культурних форм. Логіка проектування на простір різних життєвих процесів привела до трансформації соціального простору у соціокультурний (П.Сорокін, Г. Зіммель, Е. Дюркгейм, Р. Парк, Л. фон Візе, П. Бурдьє), реалізації феномена «гетеротопія» (М.Фуко), акцентуації на

духовному вимірі соціального простору на основі символічного інтеракціонізму, що й сприяє перетворенню соціального простору в соціокультурний.

Дослідження соціокультурного дизайнерського простору та взаємодії у ньому людини не може обмежуватися фіксацією тільки території і системи місце розташування у місті, а передбачає націленість на виявлення міри духовного, ідеального залучення членів даного суспільства до цих цінностей, мотивів, значень, устремлінь. Звернення до ідей феноменології у дизайні міста дозволяє засвідчити, що життєвість, конкретність і суб'єктивність лежать в основі будь-якого акту проектної дизайнерської діяльності, передвизначаючи її результати. Розгортання соціокультурного простору міста і моделювання дизайнерського середовища розглядаються як цілеспрямований процес регулювання взаємної співвіднесеності сутнісного і ціннісного, предметно-речового і духовного [18].

Саме завдяки взаємодії людини і міста у контексті «предметно-перосторового середовища» дизайнери стали усвідомлювати простір не як резервуар споруд (субстанціональний підхід), а як дещо релятивне, залежне від процесів життєдіяльності, у якому протікає життєдіяльність індивіда, від суб'єкта діяльності. Так реалізується «середовищний підхід» у процесі взаємодії «людина-дизайн-місто», зорієнтований на врахування конкретного контексту, у якому розгортається життя дизайнерської конструкції, включаючи контекст всієї людської структури, та взаємодія людини з даним об'єктом. Тому для нашого розуміння дизайнерський простір міста охоплює не тільки матеріальні об'єкти і просторові зв'язки між ними, але й поведінські акти, способи життєдіяльності, фонові практики тощо. І в цьому смислі дизайнерський простір виступає модусом соціокультурного простору, у якому локалізуються процеси життєдіяльності індивіда, відбувається реалізація родової сутності людини, у якому закріплюються системи дизайнерських ідей і цінностей [19].

Структура дизайнерського простору міста визначається екзистенційною позицією людей, тобто виражає акти їх самопочуття у місті. Реальність середовища – це життєвий світ існування людини-дизайну – міста і всього того, що втягнуто в його орбіту, що переживається людиною як безпосереднє буття. Вихідним моментом цієї взаємодії виступає взаємодія людини з фізичним і соціальним оточенням, що визначає наповнення простору культурним, фізичним, семіотичним, метафізичним змістом, сприяє відтворенню стереотипів дизайнерської культури. Дизайн міста являється «речовим» наповненням того каркасу, у якості якого виступає матеріальна культура, в контексті якої розгортається культурна діяльність індивіда. Речі конкретизують характер оточення, роблять його завдяки своїй відносній рухомості, роблять його гнучким для того, щоб середовище міста могло відповідати плинним потребам життя і сприяти культурному відтворенню і відпочинку. Тому предметне дизайнерське середовище міста володіє величезною силою впливу, формуючи певне відношення до світу речей і відносини людей один до одного. Дизайн міста

Корнієнко Т.А., 2013

у процесі свого розвитку перетворився на одну з дієвих сил, під впливом якої може мати як гуманістичну, так і антигуманістичну спрямованість. Саме тому гуманістичний дизайн відмовляється від споживацької психології, фетишизації речей і підміни їх споживацької цінності престижною цінністю.

Висновки

1. Системне формування дизайну міста шляхом проектування елементів середовища за допомогою методів і засобів дизайну на базі містобудівних рішень у сполученні з архітектурою, ландшафтом і великим колом технічних областей - будівництвом, інженерним забезпеченням, комунальним господарством. Дизайну міста відведена роль “посередника” у вирішенні питань відповідності історично сформованого середовища життєзабезпечення запитам сучасного життя.

2. Культурний організм міста - це діалектичне протиріччя між особистістю і суспільством, органічна єдність соціального світу і його іманентний зв'язок з першою природою і Космосом; це саморозгортання соціального життя. При аналізі сучасного культурного організму міста слід говорити про об'єктивні і суб'єктивні причини, що привели до того, що з-під контролю була вивільнена вся система факторів суспільного життя, яка привела до появи безлічі деструктивних факторів міста.

3. В контексті взаємовідносин «людина-дизайн-місто» в умовах формування гармонійного предметно-просторового середовища місто повинно стати поліфонічним оркестром, тоді воно буде направлене на визнання самоцінності кожної особистості, подолання нівелювання і знеособлення особистості. Повага до унікальності кожного «атому» і становлення міста як єдиного дизайнерського ансамблю вимагає ставлення до будь-якої особистості як самоцінності і неповторності, що поширюється на будь-яку соціальну групу чи окрему особистість, що можливо за умов становлення гуманізму дизайну міста, як універсальної цінності, його цивілізованого існування, в якому буде відбуватися реалізація родової сутності людини. Взаємодія «людина-дизайн-місто» розкриває глибинну деструктивність суспільства і життєдіяльності індивіда і в той же час відкидає примітивний конформний характер сучасних теорій «відкритого суспільства», яке прикривається розмислами про дешевий добробут і різноманітні соціальні і особистісні контрасти.

4. Екологізація, так як і гуманізація дизайну міста супроводжується усвідомленням у професійній сфері морально-етичною відповідальністю дизайнера перед суспільством і природою, пошуками професійних засобів вирішення екологічних проблем. Необхідність формування екологічного мислення дизайну міста пов'язаний з процесом екологізації, що повинен охопити проектну і споживацьку культуру, повсякденну культуру людини, її свідомість і середовище проживання, так як продукти дизайну міста впливають на людей, формують їх світоглядні та естетичні ідеали.

Список використаної літератури:

1. Норенков С.В. Архитектоника и синархия: концептуальное проектирование и моделирование текст.: монография. Часть 1/С.В.Норенков. -Н.Новгород: Нижегород. архит.-строит. ун-т, 2005. 268 с.
2. Бех В.П. Генезис соціального організму країни: [Монографія]. – 2-е вид. доп. / В.П.Бех. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 288 с.
3. Бех В.П. Социальный организм: философско-методологический анализ: [Монография] / В.П.Бех. – Запорожье.: «Тандем-У», 1998. – 186 с.
4. Сааков В. Идеи среды в архитектуре. Утраты и поиски знания // Вопросы методологии, 1994, №1-2).
5. Воронкова В.Г.Формирование нового мировоззрения, нового человека, нового общества будущего: [Монография] / В.Г.Воронкова / Кого и как воспитывать в подрастающих поколениях // Под ред. О.А.Базалука.- К.: Издательский дом «Скиф».- 2012.- Т.2.- С.134-152.
6. Фромм Э. Бегство от свободы – М.: Прогресс, 1989 – 272 с.
7. Фромм Э. Революция надежды. СПб.: «Ювента», 1999. – 245 с.
8. Фуко М. Герменевтика субъекта // Социо-Логос.- Вып.1.- М.: Прогресс, 1991.- С.284-319.
9. Фуко М. Герменевтика субъекта // Социо-Логос.- Вып.1.- М.: Прогресс, 1991.- С.284-319.
10. Доклад о развитии человека 2011. Устойчивое развитие и равенство возможностей: лучшее будущее для всех. / Пер. с англ.; ПРООН.- М.: Изд-во «Весь мир», 2011.- 188с.
11. Донникова И.А. Культурогенная сущность социальной самоорганизации: [Монография] / Ирина Анатольевна Донникова.- Одесса: Печатный дом, 2011.- 280с.
12. Драгомирецька Н.М. Теоретичні підходи до соціокультурного проектування на регіональному рівні / Н.Драгомирецька // Актуальні проблеми державного управління: [зб.наук.пр.] - Дніпропетровськ: Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2009.- Вип.1(35).- С.291-297.
13. Зайцев М.О. Особистісне буття в смисловому полі європейської культури: [Монографія] / М.О.Зайцев.- К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008.- 200с.
14. Коптева Г.Л. Дизайн міського середовища: Конспект лекцій для студентів 5 курсу денної форми навчання напряму 1201 - «Архітектура» спеціальності 7.120102, 8.120102 – «Містобудування». - Харків: ХНАМГ, 2008 – 88 с. – С.51.
15. Мельник В.В.Концепції взаємодії людини і суспільства в контексті соціокультурних засад: теоретико–методологічні виміри / В.В. Мельник//Гілея.: науковий вісник: [зб. наук.пр.] - К.: Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР».- 2012.- Вип.65.- С.246-254.
16. Муляр В.І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз).- Житомир: ЖІТІ, 1997.- 214с.
17. Муляр В.І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз).- Житомир: ЖІТІ, 1997.- 214с.
18. Палагута В.Самоідентифікація соціального суб'єкта в дискурсивних пространствах / В.Палагута. - Днепропетровск: Инновация. 2010.- 440с.
19. Рижова І.С. Філософія дизайну: теоретико – методологічні засади [монографія] / Ирина Станіславівна Рижова.- Запоріжжя ЗНТУ, 2006. – 540 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Norenkov S. Architectonics and synarchy: conceptual design and modeling: [Monograph]. P.1 /Norenkov S. – N.Novgorod: Nigegorodskiy State University of Building and Architecture, 2005. -268p.
2. Beh V. The genesis of the social organism of the counrty: [Monograph]. – Ed. 2 / Beh V. – Zaporozhzhye: Prosvita, 2000. – 288p.
3. Beh V. The social organism: the philosophical and methodological analysis:

- [Monograph]/ Beh V. – Zaporozhzhye: “Tandem-U”, 1998. – 186p.
4. Saakov V. Environmental ideas in architecture. Loss and the search for knowledge // Questions of methodology, 1994, N1-2.
  5. Voronkova V. Formation of a new world, a new man, a new society of the future: [Monograph] / Voronkova V. / The younger generations: who and how to educate in // Ed. Bazaluk O. – Kyiv: Type of “Skif”. – 2012. – Vol.2. – pp134-152.
  6. Fromm E. Escape from Freedom – Moscow: Progress, 1989. – 272p.
  7. Fromm E. Revolution of Hope. St. Petersburg: “Juventa”, 1999. – 245p.
  8. Foucault M. Hermeneutics of the subject // Socio-Logos. – Ed.1. – Moscow: Progress, 1991. – pp.284-319.
  9. Foucault M. Hermeneutics of the subject // Socio-Logos. – Ed.1. – Moscow: Progress, 1991. – pp.284-319.
  10. The Human Development Report, 2011. Sustainability and Equity: A Better Future for All. / Transl. from English; PROON. – Moscow: P. “Ves’ Mir”, 2011. – 188p.
  11. Donnikova I. The culturegeneous essence of social self-organization [Monograph]/ Donnikova I. – Odessa: Pechatniy Dom, 2011. – 280p.
  12. Drahomyretska N. Theoretical approaches to socio-cultural design at the regional level / Drahomyretska N.// Actual problems of governance: [collection of scientific papers] – Dnipropetrovs’k: Pub. DRIDU NADU, 2009. – Ed.1 (35). – pp.291-297.
  13. Zaycev M. Personal life in the semantic field of European culture: [Monograph] / Zaycev M. – Kyiv: Pub. NPU of Dragomanov, 2008. – 200p.
  14. Kopteva G. The design of the urban environment: Lecture for students of the 5th year of full-time training trend 1201 - "Architecture" specialty 7.120102, 8.120102 - "Urban Planning". – Kharkiv: KNAMG, 2008. – 88p. – p.51.
  15. Mel’nyk V. Concept of interaction between man and society in the context of socio-cultural framework: theoretical and methodological dimensions / Mel’nyk V. // Gileya: Journal of Research: [collection of scientific papers] – Kyiv: Pub. UAN Ltd “NVP” “VIR”, 2012. – Vol.65. – pp.246-254.
  16. Mulyar V. Self-identity as a social problem (Philosophy and Cultural Analysis). – Gytomir: GITI, 1997. – 214p.
  17. Mulyar V. Self-identity as a social problem (Philosophy and Cultural Analysis). – Gytomir: GITI, 1997. – 214p.
  18. Palaguta V. Self-identification of the social subject in discursive spaces / Palaguta V. – Dnipropetrovs’k: Innovatia, 2010. – 440p.
  19. Ryjova I. Design philosophy: theoretical - methodological bases: [Monograph] / Ryjova I. – Zaporozhzhye ZNTU, 2006. – 540p.

T. KORNIENKO

Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhye
e-mail: new-paint@mail.ru

“PERSON – DESIGN – CITY” INTERACTION AS A FACTOR OF SELF-REALIZATION AND IMPLEMENTATION OF A GENERIC NATURE IN THE CONTEXT OF POST-INDUSTRIAL SOCIETY.

The article analyzes the formation of "person-design-city" interrelation in the context of which the actuality of the study of the problem domain-spatial environment design methods is substantiated; defines the conditions to achieve a comfortable living and the fulfillment of it by design methods; reveals ways of increasing the efficiency of the modern city recovery to the humanistic self-realization and spiritual purification within the manufacture of design product and therefore, the implementation of a generic nature of person; defined understanding of the cultural organism of the city as dialectical contradiction between the individual and society,

which means self-unfolding of social life through the design and its improvement through design methods.

The article notes that post-industrial design acting on the person comes in contact with them and create new forms of design and artistic synthesis. The post-industrial design faced by modern man, forms the whole subject-spatial environment of the person, not only figuratively (in philosophical sense) but also in the literal sense of these words. In modern post-industrial society the first time the person (consumer), design (subject) and the city (space) are considered as integral and complementary components of the "person-design-city" unified triad, which promotes the formation of a new paradigm of the "person-design-city" interaction. Proved that the analysis of "person-design-city" interrelation in conditions of harmonious subject-spatial environment formation indicates that the design of the city is the immediate world in which the person is a bearer of the entire system of connections and relationships in which one realizes own essence. Reveals that essentially the city is a form of integration of individuals, in their entirety, a factor that performs a regulatory function. As an integrative whole, the city acts as a subjective being of humanity. Implementing the city design concept person acts as: 1) the subject and the carrier of vital human needs and their satisfy methods, 2) the subject and the carrier of social production and the ways of its implementation, 3)) the subject and the carrier of industrial and other forms of social relations, 4)) the subject and the carrier of social consciousness, 5) the subject and the carrier of freedom and creativity. The city acts as a subject of social work and represents a relatively autonomous integrity. The "person-design-city" interaction in creating a harmonious environment object space relationship comes to the harmony of the environment, which means a state proper to the holistic person in his interaction with the external world. Modern design processes showed that the active and large-scale implementation of design into the spatial environment of the city, which is still spontaneous, but necessitates the search for scientifically grounded mechanism of managing this process in conjunction with decision problems of artistic and architectural planning of the spatial structure of the city. The ergotsentrizm helps the solution of these problems, reflecting the specific of the modern post-industrial design and the role that is given to person and to formation of a highly comfortable object space environment in which the modern man is immersed. In the context of "person-design-city" interrelation in the conditions of creating a harmonious environment object space the city has to become polyphonic orchestra, if it is directed to self-worth recognition of each individual, to overcome the individual leveling and depersonalization. Respect for the uniqueness of each "atom" and the formation of the city as unified design ensemble requires the attitude to any person as a self-worth and uniqueness of any social group or an individuality, and it is possible in the conditions of humanity design of the city, as a universal value, its civilized existence. The first time in the modern post-industrial society the person (consumer), design (subject) and the city (space) are treated as constituents and complementary components of the "person-design-city" unified triad that contributes to the formation of a new paradigm of the "person-design-city" interaction. In the context of "person-design-city" interrelation in the conditions of creating a harmonious environment object space the city has to become polyphonic orchestra, if it is directed to self-worth recognition of each individual, to overcome the individual leveling and depersonalization. Respect for the uniqueness of each "atom" and the formation of the city as unified design ensemble requires the attitude to any person as a self-worth and uniqueness of any social group or an individuality, and it is possible in the conditions of humanity design of the city, as a universal value, its civilized existence.

Keywords: the "person-design-city" interaction, post-industrial society, design of the city, subject- spatial environment, comfortable living, cultural organism, humanistic self-identity, generic nature of person

Стаття надійшла до редколегії 30.08.13

Прийнята до друку 04.09.13

Рецензент: д.ф.н., проф. Рижова І.С.